tinės keramikos, plokštinių koklių (2 pav.), dirbinių iš medžio (3 pav.), odos, stiklinių indų šukės. Rasta ir pintų bei austų audinių fragmentų (4 pav.). Radiniai datuojami XVII a. I puse–XIX a. Spėjama, jog šioje vietoje ilgą laiką buvo didelė duobė ar griovys, į kurią miestiečiai pylė šiukšles. XVII a. kokliai persimaišę su XIX a. stiklinių ir molinių indų šukėmis.

Po juodžemio ir durpių sluoksniu fiksuotas iki 30 cm storio maišytas griuvenų, akmenų, pilkos žemės ir molio sluoksnis. 4,2–4,3 m gylyje pasiektas smėlio įžemis. Įžemyje, perkasos P dalyje, fiksuoti keli duobių su XVIII (?)–XIX a. buitinės keramikos fragmentais ir lentų kontūrai. Perkasos Š dalyje aptikta ant įžemio sudėta plytų eilė. 6 plytos sudėtos viena eile ŠV–PR kryptimi. Plytos 32x14–15x7,5 cm dydžio su braukomis.

Perkasos V pusėje atidengtas pastato pamatas. Viršutinė pamato dalis mūryta iš 32x?x7; ?x15x7; ?x14x7; ?x12x6 cm dydžio rausvų ir gelsvų plytų, rištų kalkių skiediniu. Ties aptiktu akmenų grindiniu suformuota arka. Po ja aptiktas 1,2–1,3 m aukščio juostinis pamatas, mūrytas iš stambių riedulių, plytų duženų ir kalkių skiedinio. Pamatas vietomis stipriai suskilęs. V sienos pamato apačia pasiekta 3,3 m gylyje.

Perkasos P dalyje atkastas pamato fragmentas, orientuotas R–V kryptimi, besitęsiantis į V už perkasos ribų. Pamato viršus apardytas, jo paviršius atkastas 0,4–1,1 m gylyje. Pamatas mūrytas iš raudonos ir rausvos spalvos plytų ?x14x9; 30x?x7; 30x?x6; ?x13x6 cm. Pamato apačia pasiekta 3,4 m gylyje.

21 Aušros Vartų Street

In 2023, APC Antiqua continued the excavations in the surroundings of 21 Aušros Vartų Street. Trench 2 (12.76 m^2) was situated at the same location as the trench from the previous year. (Fig. 1). Excavations commenced at a depth of 1.8–2 m, after removing the stone pavement unearthed in 2022. The recorded cultural layer measured 4.2–4.3 m in thickness and yielded finds from the 17th–19th centuries (Figs. 2–4). The site was likely a long-term rubbish disposal pit for the townspeople.

Dovilė Urbonavičiūtė-Jankauskienė,
Ramunė Butrimaitė,
Robertas Žukovskis

Didžioji gatvė 22

2023 m. APC „Antiqua“ atliko žvalgomuosius tyrimus Vilniuje, Didžioji g. 22. Kasti 6 įvairaus dydžio šurfai, 1 – vidiniame kieme, prie pastato Š korpuso fasado, 5 – pastato Š korpuso viduje (1 pav.). Bendras tyrimų plotas – 20,71 m^2.

Tirta teritorija Didžioji g. 22 yra Rotušės aikštės R pusėje. Ankstyviausias namas šioje vietoje stovėjo XVI a. XVII a. I pusėje pastatas priklausė Vilniaus burmistrui Ignacui Dubowicziui, kuris jį testamentu paliko basųjų karmelitų vienuolynui. Vienuolynas namą valdė iki XIX a. vidurio. J. Frankas šio pastato kieme XIX a. pradžioje buvo įkūręs pirmąją universitetinę ambulatoriją. 1944 m. pastatas buvo subombarduotas. Po karo – visiškai nugriautas, jo vietoje pastatytas naujas administracinės paskirties pastatas.

Iki šiol pastate ir jo aplinkoje nebuvo vykdyti archeologiniai tyrimai. Artimiausi archeologiniai tyrimai vykdyti greta esančių pastatų vidiniuose kiemuose (*ATL 1986 ir1987 metais*, 1988, p. 134–135; *ATL 1994 ir1995 metais*, 1996, p. 275–276). Tyrimų metu buvusios Mažosios gildijos teritorijoje (Didžioji g. 24, 26) fiksuoti XIV a. pabaiga–XV a. pradžia ir XV–XVI a. datuojami kultūriniai sluoksniai su jiems būdingais radiniais. Savičiaus g. 11 vidiniame kieme

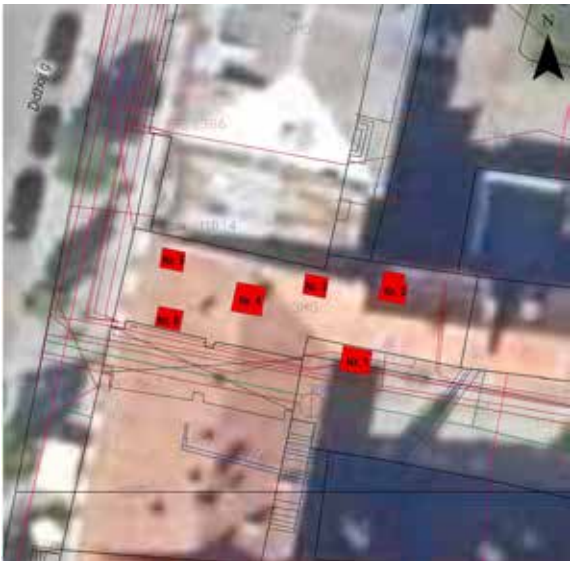

1 pav. Tyrimų vietos situacijos planas: 1 – 2023 m. šurfų vietos. R. Butrimaitės brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – 2023 test pits.

fiksuotas XVII a. sluoksnis su ryškiais gaisro pėdsakais, po šiuo sluoksniu 2 m gylyje tirti XV–XVI a. datuojami kultūriniai sluoksniai.

Šurfas 1 2,3x1,8 m dydžio, kastas prie pastato Š korpuso fasado. Iki 1,45 m gylio nuo žemės paviršiaus, kasti maišytos žemės sluoksniai su XX a. šiukšlėmis ir griuvenomis. Šurfo PR dalyje 1,45–1,9 m gylyje fiksuotas rudos žemės su smėliu ir degėsiais sluoksnis, su keliomis XVII–XIX a. keramikos šukėmis. Šurfo Š dalyje, 40 cm gylyje, atidengtas pastato pamato platėjantis plytų ir akmenų mūras. Pamatiniai akmenys atkasti 1,2 m gylyje, jų apačia nepasiekta. Įžemis nepasiektas.

Šurfas 2 2x1,8 m dydžio, kastas patalpos ŠR kampe. Po griuvenų ir pilkos žemės sluoksniu, 10–25 cm gylyje, atkastas 1,15 m pločio ankstesnio pastato Š sienos pamatas, jo apačia fiksuota 1,06 m gylyje. Šurfo R dalyje, 8 cm gylyje, atkastas 20 cm pločio R sienos pamato fragmentas, jo apačia – 77 cm gylyje. Šurfo V pusėje, 12 cm gylyje, atkastas pamato fragmentas iš stambių lauko riedulių, rištų moliu. Atkasti juostinių pamatų fragmentai datuoti XVIII a. viduriu–XVIII a. II puse.

Tarp aptiktų pamatų fragmentų, šurfo P dalyje, iki 60 cm gylio kastas statybinių griuvenų sluoksnis su keliomis neglazūruotos keramikos ir juodos gludintos keramikos šukėmis (XVII a.). Giliau, iki 1,3 m gylio, kastas tamsiai pilkos žemės sluoksnis su smulkiais keramikos ir koklių fragmentais, po juo 10 cm storio juodos žemės sluoksnis su gyvulių kaulų fragmentais, neglazūruotos keramikos šukėmis. 1,4 m gylyje atkastas akmenų grindinys iš lauko riedulių. Padarius geologinį gręžinį, nustatyta, kad po grindiniu yra 75 cm storio maišytas gruntas be radinių. 2,3 m gylyje pasiektas smėlio įžemis.

Šurfas 3 1,5x1,5 m dydžio, kastas prie patalpos Š sienos. Šurfo Š pusėje, po pilkos žemės ir griuvenų sluoksniu, 5 cm gylyje, atkastas 40 cm pločio ankstesnio pastato Š sienos pamato fragmentas, datuojamas XVIII a. viduriu–XVIII a. II puse. Pamato apačia fiksuota 84 cm gylyje. Likusioje šurfo dalyje iki 90 cm gylio kasti maišyti sluoksniai su statybinėmis griuvenomis, buitinės keramikos, plokštinių koklių, gyvulių kaulų fragmentais. Šurfo R dalyje, 90 cm gylyje, pasiektas pilkos žemės sluoksnis su gausiais degėsiais ir griuvenomis, dubeninių koklių ir buitinės keramikos fragmentais. 1,44 m gylyje, tame pačiame lygyje kaip ir šurfe 2, aptiktas grindinio fragmentas iš lauko riedulių. Šie atkasti grindinio fragmentai veikiausiai yra iki XVIII a. užstatymo buvusio kiemo paviršius. Šurfo V dalyje, kur grindinio nebuvo, iki 2,4 m gylio kastas maišytos struktūros tamsiai pilkos žemės sluoksnis su keliais keramikos, koklių fragmentais. 2,4 m gylyje padarius geologinį gręžinį, 3,2 m gylyje pasiektas priemolio įžemis.

2x2 m dydžio šurfas 4 kastas R patalpos V dalyje. Po pilkos žemės su gausiomis statybinėmis griuvenomis sluoksniu, 50 cm gylyje, atkastas ankstesnio pastato pirmojo aukšto pertvarinės sienos pamato fragmentas, orientuotas Š–P kryptimi. Mūro plotis 64 cm, mūrytas iš 28x14x7; 27,5x14x7 cm dydžio plytų. Rišta kalkių skiediniu. Abiejose mūro pusėse atkasti rūsio patalpos, orientuotos R–V kryptimi, cilindrinio skliauto fragmentai (2 pav.). Skliauto viršutinė dalis fiksuota 70 cm gylyje, žemiausi jo taškai fiksuoti 1,1–1,5 m gylyje. Rūsio skliautas mūrytas iš 29x?x8; ?16x9 cm dydžio plytų. Šurfo PV dalyje skliautas neišlikęs – fiksuota 1,15x1 m dydžio pralauža. Joje buvo įsikasta iki 1,35 m gylio – rūsio patalpa užpilta statybinėmis griuvenomis. Archeologinių radinių neaptikta.

1,5x1,5 m dydžio šurfas 5 kastas ŠV pastato patalpoje, prie pastato Š sienos. Šurfo Š dalyje 3 cm gylyje atkastas 35 cm pločio ankstesnio pastato Š sienos pamatas. 70 cm gylyje atkastas 25 cm pločio pamato išplatėjimas. Centrinėje šurfo dalyje, 47–56 cm gylyje, atkastas 50 cm pločio mūro fragmentas, orientuotas Š–P kryptimi. Tai ankstesnio pastato pirmojo aukšto pertvarinės sienos pamatas. Mūrytas iš 28x13,5x7; 27x13,5x6,5 cm dydžio plytų. Rišta kalkių skiediniu. Šurfo V dalyje, 70 cm gylyje, atkastas 10 cm pločio mūro fragmentas, orientuotas Š–P kryptimi. Tarp atkastų mūrų, 95x60 cm plote, nukasus gausių statybinių griuvenų sluoksnį, atkastas rūsio patalpos, orientuotos R–V kryptimi, cilindrinio skliauto fragmentas. Skliauto viršutinis taškas fiksuotas 1,07 m gylyje, apatinis taškas – 1,83 m gylyje. Archeologinių radinių neaptikta.

2,5x1,5 m dydžio šurfas 6 kastas PV pastato patalpoje, prie pastato P sienos. Po pilkos žemės ir statybinių griuvenų sluoksniu 64 cm gylyje atkastas 50 cm pločio ankstesnio pastato P sienos pamatas, mūrytas iš 26x?x9,5; 25x?x7; ?x15,5x6; 26x?x5,5 cm plytų. Atkasto fragmento plotis 50 cm. 67–70 cm gylyje atkasti mūrų fragmentai orientuoti Š–P ir R–V kryptimis. Tarp atkastų mūrų ir po jais atkastos rūsio patalpos, orientuotos R–V kryptimi, cilindrinio skliauto fragmentas. Viršutinis skliauto taškas fiksuotas 74 cm gylyje. Šurfo Š dalyje skliautas neišlikęs – fiksuota 2,3x0,9 m dydžio pralauža.

2 pav. Šurfe Nr. 4 atkasto cilindrinio skliauto fragmentai. R. Butrimaitės nuotr.

Fig. 2. Fragments of a barrel vault in test pit 4.

Šurfuose 4–6 atkasti prie gatvės stovėjusio XVII a. I pusės–XVIII a. vidurio datuojamo pastato su rūsiu pamatai ir rūsio skliauto fragmentai. Cilindrinis skliautas, orientuotas R–V kryptimi, galbūt buvo sugriautas Antrojo pasaulinio karo metu arba vykdant pertvarinės sienos statybos darbus XX a. II pusėje. Rūsio patalpa datuojama XVII a. I puse–XVIII a. viduriu.

22 Didžioji Street

In 2023, APC Antiqua carried out exploratory excavations at 22 Didžioji Street that comprised 6 test pits covering a total area of 20.71 m² (Fig. 1). Five test pits were located inside the building and 1 was placed outside, near the entrance. In test pits 2–3, the cultural layers measured 2.3–3.2 m in thickness and yielded finds from the 17th–18th centuries. In addition, the 18th-century foundations of the N and E walls of the building were unearthed. At a depth of 1.4 m, fragments of an 18th-century stone pavement were uncovered and interpreted as the building's original courtyard surface. Test pits 4–6 revealed the foundations of a building with a cellar from the 17th–18th centuries and fragments of a cellar featuring a barrel vault, oriented in the W–E direction. The cellar could have had several rooms. Parts of the vaulted ceiling were damaged, and the cellar was filled with rubble.

Matas Valauskas, Linas Girlevičius

Baltojo skersgatvio 8 tyrimai 2022 m.

2022 m. rugsėjį–lapkritį TO atliko detaliuosius tyrimus pastato Baltajame skersgatvyje 8, rekonstrukcijos ir statybos darbų vietoje, ir žvalgymus daugiausia Baltojo skersgatvio važiuojamojoje dalyje. Šis objektas patenka į Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (UK 25504), Vilniaus senamiesčio (UK 16073) teritorijas.

Sklypas Baltajame skersgatvyje 8 yra įdomioje Vilniaus vietoje, istorinio Užupio priemiesčio R pakraštyje. Baltasis skersgatvis skyrė tuometį Užupį nuo XVII a. susiformavusios Popinės (Popovčyznos), mat teritorija, dabar apribota Baltojo skersgatvio ir Krivių, Olandų ir Polocko gatvių, 1635 m. Lavrentijaus Drevinskio buvo padovanota naujai (1596 m.) susiformavusiai stačiatikių Šv. Dvasios cerkvei ir vienuolynui. Kadangi pirmiausia dovanotoje žemėje įsikūrė stačiatikių disunitų (neprisijungusių prie 1596 m. spalio 6 d. sudarytos LDK Romos katalikų ir stačiatikių unijos) dvasininkai, šis Vilniaus priemiestis ilgainiui ir gavo Popinės pavadinimą. Nėra aiškus tiriamosios Užupio dalies užstatymo pobūdis, planas iki 1655 m. maskvėnų invazijos ir Vilniaus nusiaubimo, tačiau aišku, kad tiriamasis sklypas buvo atokiau nuo tuomet dar svarbių komunikacijos arterijų – kelio iš dabartinio senamiesčio į Antakalnį maždaug dabartinių Krivių, Olandų ir Užupio gatvėmis ir bent nuo XIV a. žinomo Polocko trakto dalies dabartinėmis Polocko ir Užupio gatvėmis. 1737–1740 m. datuojamame Vilniaus plane iš saksų generolo J. G. M. fon Fiurstenhofo rinkinio Baltasis skersgatvis išvis nevaizduojamas, apytikrėje tiriamojo sklypo vietoje matomi dirbami laukai. 1798 m. Fiodoro Chomentovskio sudarytame plane tiriamajame sklype vaizduojamas veikiausiai medinis pastatas.

2022 m. šiame sklype žvalgomuosius tyrimus atliko V. Šagamogas. Ištirti 5 šurfai, tirtas 10 m² plotas. Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis sklype yra 0,8–2,2 m storio, jis datuotas XVI–XXI a. pradžia (žr. p. 424–426). Iš netoliese anksčiau vykusių rezultatyvių archeologinių